

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

VI. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1896 ÁPRILIS

4. SZÁM

A szakirodalomról.

Még manapság is sokan vannak közöttünk olyanok, kik a szakirodalom iránt érdeklődéssel nem viseltetnek.

Vajjon minek kell tulajdonitanunk a közönyösségüket? Annak-e, hogy a szaktársak nem tudják fölfogni a szakirodalom fontosságát, vagy annak, hogy nem törődnek szakmabeli képességek fejlesztésével?

Bármelyik eset áll fenn, a leghatározottabban elítélendő.

Azt ugyan nem akarom föltételezni a szaktársak felől, hogy annyira könnyelműek lennének, miszerint szakmabeli képességeket fejleszteni ne kívánják, noha e tekintetben is vannak elszomorító tapasztalataim.

Azt kell tehát feltételeznünk, hogy a szaktársak egy jó része nem tudja fölfogni a szakirodalom fontosságát, azért tartja magát távol a Szakkörbe való belépéstől s azért nem olvas szakirodalmat.

Ennélfogva jelen alkalommal azt tűztem ki feladatommul, hogy tőlem telhetőleg kimutassam a szakirodalom nagy fontosságát és horderejét.

Igaz ugyan, hogy a nyomdászatban a szakképzettség tekintetében a gyakorlat teszi az embert mesterré, de szerfölött megkönnyíti az e téren való haladást az elmélet, vagyis a szakirodalom tanulmányozása.

Mert vegyük például a legelemibb dolgokat, a leg egyszerűbb kompressz-szedést, mennyi fáradságába kerülne a kezdőnek csak megfelelőleg is szedni, ha az ahhoz szükséges elméleti szabályokat meg nem magyaráznák neki.

Hát még a komplikáltabb szedések: a tabellák, a különféle műszedések, mennyi elméleti ismeretet föltételeznek és követelnek, míg valaki e tekintetben kellő jártassággal bír!

És igen sajnosan tapasztaljuk, hogy nagyon sokan vannak olyanok is, a kik még a legelemibb tipografiai szabályokkal sinesenek tisztában, a kiknek tehát nemcsak a továbbképzés szempontjából van szükségök a szakirodalomra, de még magának a legkezdetlegesebb és legegyszerűbb munkának helyes elvégzése végett is.

De még az esetben s olyanoknak is nélkülözhetetlen a szakirodalom, a kik a tipografiai elméleti ismereteknek teljes birtokában vannak, mert a gyakorlati munka közepett mindig merülnek fel új eszmék, új gondolatok, melyek valamely munkának vagy tökéletesítését, vagy gyorsabb előállítását és végzését moz-

ditják elő, a mely eszméknek és gondolatoknak közzététele által egészen új irányt szabhatnak valamely műnek, — például legutóbb a szabad iránynyal a műszedésnek — s ez új eszmékkel és gondolatokkal megint újabb eszméknek és gondolatoknak nyithatnak tért.

Sohasem szabad tehát kicsinyelni a szakirodalom fontosságát, sőt azt mindenkor buzgón kell figyelemmel kísérni minden törekvő szakembernek, mert a gyakorlatban csak úgy lehet megszerezni a teljes jártasságot és a kellő biztosságot, ha annak az elméleti alapja is megvan.

Mindezek alapján bátran kimondhatjuk, hogy mindazok, kik a szakirodalom iránt nem érdeklődnek, sőt azt teljesen mellőzik, önmaguk iránt követnek el megbocsáthatlan bűnt, mert a mindinkább fokozódó igényekkel szemben képességek tekintetében hátramaradnak s legelső sorban ők érzik meg ennek nemesak erkölcsi, hanem anyagi hátrányát is.

E szempontokból teljes erőnkől támogatnunk kell a szakirodalmat és a szakképzettség fejlesztésére való törekvést. Támogatnunk kell úgy szellemileg, mint anyagilag és pedig akár az által, hogy minden jóra való, törekvő szaktárs belép a Szakkörbe és ott tevése szerint közremunkál, akár az által, hogy a Szakkör kiadványait megvásárolja és annak segédkezett nyujt.

E szempontokból sürgetnünk kell a szakiskola mielőbb való életbeléptetését. S ha e tekintetben talán a főnökegyesület meg nem tenné önként elvállalt kötelezettségét, nekünk kell megtennünk a szükséges lépéseket annak létesítése céljából, mivel arra elég kedvező kilátásaink vannak.

Végre e szempontokból örülnünk kell annak az eszmének, mely a Szakkör egyik utóbbi fölolvásó-ülésén merült fel, hogy t. i. Nyomdász-Lexikont létesítsünk. Remélem is, hogy mindazok, kik tehetségeik szerint erre leghivatottabbak, nem fogják pusztán kényelmi okokból magukat a közremunkálástól távol tartani, hanem egyesült erővel és vállvetve dolgozandnak a mindnyájunkra nézve üdvös munkán. A szaktársak pedig le fogják vetközni mindent megdermesztő közönyüket s meghozzák az aránylag csekély áldozatot saját jól felfogott érdekükben a szakirodalom oltárára.

De nem kevésbé örvendetes a Szakkörnek az az elhatározása is, hogy történelmi térképet adott ki Firtinger Károly szaktársunk és kiváló szaktörténészünk

tervezete szerint. E mű ugyan nem arra szolgál, hogy szakmabeli képességünket fejleszse, de kitűnő eszközül fog szolgálni arra, hogy könnyen áttekinthessük a nyomdászat multját s meglássuk belőle, mily óriási talad a négy század alatt a nyomdászat.

Mennyit haladna azonban ez még akkor, ha a szakirodalom kellő művelésben és pártfogásban részesülne minden oldalról s ha mindenki közkincsé tenné tapasztalatait.

Vajha e soraim nem hangzanának el pusztai kiáltó szóként, hanem minden szaktárs felbuzdulna a szakirodalom iránt s egyesült erővel munkálnánk közre iparunk fejlesztésén és saját magunk javára!

Grócz Ernő.

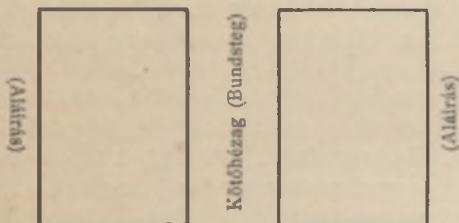

Az illusztrációkról.

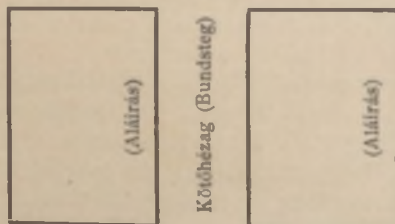
III.

Mint már említettük, gyakran előfordul az az eset, hogy az illusztrációk elhelyezésére felállított szabályoktól el kell térnünk. Csak a külföldi képes lapokat vagy műveket kell kézhez vennünk, hogy a szabályoktól való eltérésekről meggyőződjünk.

Igy például szabály, hogy a keresztben vagy mondjuk fekvő helyzetben elhelyezett klisé fejjel mindig a kötőhézag (Bundsteg) felé legyen fordítva, például így:

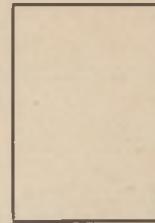

Egyedül álló kliséknél ez a használási mód helyesnek látszik, de ha például mind a két egymással szemben álló kolumna fekvő alakú, akkor sokkal helyesebb és czélszerűbbnek tartjuk, ha a következő módon helyezzük el a kliséket:

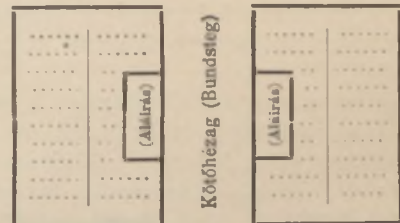

Nem akarjuk a régi szabály jogosultságát vitatni, de e második módot meg igen czélszerűnek tartjuk, a mennyiben ez által a néha igen nehéz könyvnek vagy nagyalakú lapnak fáradságos ide-oda való forgatását elkerülhetjük, a mi az olvasónak is kellemes lesz, meg aztán a könyv sem rongálódik annyira; s már e két előny is megérdemli, hogy ez eljárási mód polgárjogot nyerjen a klisék elhelyezésénél.

Az az eljárási mód, melyet sok szakkönyv előír és ajánl, hogy ha a *tömör* (kompressz) szedésben klisé kell elhelyeznünk, — és itt ismétljük, hogy a klisé egyforma magasságban alkalmazandó a szedés közepén — akkor a szedés tördelése nem balról jobbra eszközlendő, hanem lefelé. Mert gondoljuk csak meg, hogy milyen zavarólag hat ez az olvasóra. Sőt mint e példa mutatja, még az esztétikai hatást is mennyire rontja. Általánosné-hogy a klisének a helyezése jobban szedés oldalára tesz-egészen van így, szedés oldalára van állított szedés egy- sebben olvasható. Kivételt a kéthasábos szedésnél tehetünk; itt helyénvaló a klisé középre való helyezése.

Ha azonban mind a két egymással szemben álló kolumnára kell helyeznünk kliséket, akkor azokat mindentűnt a kötőhézag (Bundsteg) szélére állítjuk, így:

mert ez által a szedés kényelmesebb elhelyezést nyer s a tördelés sem oly időtrabló.

Hogy az ábra kellemes hatását megtartsuk, szükséges még az is, hogy annak aláírását se nagyon közel, se nagyon távol ne tegyük és hogy az aláírásul használandó betűfaj is megfelelő nagyságú és vágású legyen a szöveg betűjéhez, mert ellenkező esetben sokat ront a kép szépségén.

A mint a szedő, ha jó izlésre valló elhelyezést ad a kliséknek, kellemes hatást fog elérni a laikusnál, éppen úgy nagy feladat vár a nyomóra is, mert minden munkánál áll az, hogy ha a szedés még olyan jó is és a nyomó nem lát kellő lelkiismeretességgel a munka kiviteléhez, akkor kár volt minden fáradságért.

A nyomónak nem szabad semmi fáradságot kimélni, s ha ideje, kedve és előszeretete van az elkészítendő munkához, akkor, legyen bár fogyatékos a rendelkezésre álló papír, festék, gép, henger és segédszemélyzet, ő mégis szépet fog alkotni. Azt tartják, hogy a holt lemeznek a nyomó vagy gépmester adja meg az életet és ezért ő neki minden tudását érvényesíteni kell, hogy hatásossá tegye a kliséket. Ma azonban szükséges, hogy a nyomó vagy gépmester a rajzoláshoz is értsen, mert csak így érti meg a nyomásra váró kép minden csinyját-binyját.

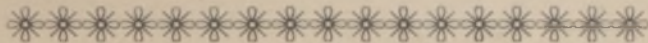
Régebbi időkben e tekintetben könnyebb volt a helyzet, mert a különféle alakú és formájú gépek nem voltak annyira elterjedve, mint manapság és a kézisajtón sokkal könnyebb volt szép képet előállítani, mint most. A kézisajtók eltűnése és a különféle töké-

letesített gyorsajtok elterjedése megadták ez utóbbinak az előjogot a finomabb munkák elkészítésénél is. Éppen azért gépmestereink kötelessége, hogy megtanult foglalkozásukat ne csak szeressék és becsüljék, hanem igyekezzenek munkájukban a legszebbet előállítani, igyekezzenek továbbá minden, a szakmájukhoz tartozó dolgokkal és titkokkal megismerkedni, hogy a beléjük helyezett bizalomnak megfelelhessenek.

Igy például a klisének nyomásra való előkészítése (Zurichten) egészen más képességet követel, mint egy közönséges lőmör-szedés. Leginkább kerülendő az, hogy klisé alá kartonlapokat tegyünk, e helyett vegyük inkább az igazító-kést (Zurichtmesser) elő s a homályos és világos helyeket inkább kivágás által igazítsuk. A gépmesternek fel kell ismernie a kép sajátosságát, genrejét és így egészen a rajzoló világába kell magát belecélnie. Rossz, nyomásra meg nem felelő lemezeket adjon vissza az előállítónak, mert végre is a nyomás tisztességes voltaért s a klisé tiszta és helyes ábrázolásáért csakis a gépmester felelős.

Egy gyakorlott gépmester nem szorul ugyan tanításra, de azért nem árt, ha itt megjegyezzük, hogy igen czélszerű, ha a nyomó a klisé, mielőtt azt nyomás alá venné, a szedőtől egyenlítés (Egalisiren) végett átveszi. Ez a dolog azelőtt éppen úgy a szedő dolga volt, mint a formazárás, de praktikusabbnak bizonyult, ha ezt a dolgot a nyomó végzi, mivel ez könnyebben felleli a nyomás próbálgatásánál az esetleges igazítani való hibákat.

Természetes dolog, hogy ha teljes munkát akarunk végezni, mégis néznünk kell arra is, hogy a gép, a nyomóhenger (Cylinder), a festék- és hengeranyag a legjobb állapotban legyen, mert így lesz aztán lehetőség szép, tetszetős és a természetesnek megfelelő képet adnunk. —r.

Apróságok.

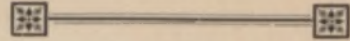
VALAMI A HIRDETÉSEKRŐL.

A mostani ugynevezett szabad irány nem elégszik meg azzal, hogy czi-frábnál-czi-frá b, minden kigondolható ornamentikát hoz létre, hanem megköveteli azok alkalmazását is minden lépten-nyomon. Úgy a nehezebb, mint az egyszerű mű- és más szedésnél, valamint a hirdetéseknel is látjuk, sőt bátran mondhatjuk, hogy már nélkülözhetlenné lesz ez az irány.

Igen ám, csak hogy minden jónak megvan a rossz oldala is. Sok helyütt látjuk, hogy a szedő bizva a szabad irány szabadságában, annyira megy, hogy bátran elnevezhetjük szedését *exczen-trikus rugaszkodásoknak*. Nemcsak hogy összefüggés nincs benne, hanem nem találja meg az ember rajta soha azt, a mit szedője vele kifejezni akar.

De nemcsak a szabad irányban, hanem az egyszerű szedésben is találunk hibákat, a melyek oly egyszerűen javíthatók és mégis csak a figyelmes szemlélő veszi észre.

Itt van pl. egy egyszerű példa. Egy hirdetés körzete, a mely három léniából áll, még pedig: ———
finom, nyolczadpetit fekete és ismét finom. Ez összesen kitesz mondjuk $2\frac{1}{2}$ tézőt. A négy sarok cicerós körzetről vett darab ; már most mily szembetűnő üresnek látszik az ily vékony körzet, ilyen vastag sarokkal (ha mindjárt világos is a sarok):

Ha körzetnek ily vékony léniákat használunk, akkor ne vegyünk nagyobb sarkokat, mint nonpareillet vagy legfeljebb petitet. Vagy ha már ciceróból vesszük, akkor ne tegyünk jobb- és baloldalt többet, mint negyedpetites vagy legfeljebb negyedcicerós tézőt és a többit osszuk be a léniák közé. Akkor nem fog oly ékteleknek és pusztának látszani.

Ha azonban vastagabb körzetet veszünk, pl. petitet, akkor már vehetünk terczia sarkot is, mert ennél nem fog oly szembántóan előtűnni a vékony, sovány körzet. Természetesen a világos körzethez világosabb, a .feketébbe pedig feketébb sarkot kell venni. Lényegtelennek látszó dolgok ugy-e, hanem azért ráakadunk ezekre a hibákra *külföldi szaklapokban* is, éppen azért, mert figyelmen kívül hagyják.

Továbbá helytelen dolognak tartom, hogy a hirdetésekben használt inicziálbetű háromszor akkora, mint az utána álló szövegbetű, pl.:

Házánk egyik legnagyobb

Igy használnak petithez text vagy terczia, sőt még kétcicerós, a ciceróhoz meg pláne kéttercziás betűt is. Ha petitből szedünk, elég nagy a sor elején egy ciceró vagy terczia betű, a melynek húsa van, tehát *nem teleöntésű*, ciceróhoz meg nagyon elég text nagyságú betűt venni és ily arányt kell tartani a további nagyobb betűfajoknál is. Nem szép az, ha mindjárt az első betű oly nagy, hogy nem tudjuk, vajjon mit akar az a betű ottan: odatartozik-e vagy sem? Mert az a kezdőbetű nem a legfontosabb a hirdetés szövegében, hanem azzal csak csinósítani, illetve változatossá akarjuk tenni a szöveget. De ha a betű túlnagy, úgy tűnik elő, mintha egyedül állana, lévén fölötte igen sok üres tér, a mit talán másra is használhatnánk. A mily szembántó a nagy üresség a hirdetésben a legelső betű fölött, épp oly nehézkes és nyomott az oly hirdetés, a melynél — csak hogy a szedő ciceróra szedhessen — a szöveg csak negyedpetit vagy negyedciceró távolságban van a körzettől. Hozzá még a szöveg nonpareille és a körzet ciceró. Hiszen azért szedhetné azt ciceróra, ha — mondjuk, hogy sok benne a szöveg — a sor elején és hátul egy-egy félgeviertet tesz, nem kell azért félciceróra szedni és így a hirdetés is tetszetősebb lesz. Vagy ha az az érv áll elő, hogy nem fér rá, hát kisebb betűből vesszük egyik-másik sort és a kérdés meg van oldva.

Csekély, de mégis figyelemre méltó dolgok ezek s így vagyunk nagyon sok egyébvel. Nem vesszük figyelembe, mert nagyon is gyakran látjuk és mert mindig csak az érdekesebbel foglalkozunk.

Igen, mert az ilyen lényegtelen dolgokat nem írhatjuk meg cikk alakjában.

Ha azonban van rovatunk, a hol az ilyen aprólékos dolgokat egymásnak elmondhatjuk, akkor igen sokat nyerünk vele. Nemcsak hogy ismereteinket gyarapítjuk, hanem fejlesztjük szakmánkat is.

Stalla Márton.

KÖRLEVELEK BÉLYEGMENTESSÉGE.

Igen sok kellemetlenséget okozott már az a körülmény, hogy a körlevelek bélyegtelenül jelennek meg. Nem egy nyomdász azt hiszi, hogy elég az, ha a körlevelet egyes számban szerkesztve, *T. Cz.* megszólítással ellátva nyomja ki és adja át a megrendelőnek s úgy gondolkozik, hogy most már ezzel a nyomda elhárított magáról minden felelősséget, legfeljebb csak a kereskedőcéget birságolja meg, ha a körlevelet szétosztatja és nem a postán kézbesíti. Ez, igaz, így van; de abban az esetben, ha a birságot nem hajthatják be a körlevél kibocsátóján, másodsorban a nyomdát veszik elő és azzal fizetteti meg a pénzügyigazgatóság a birságot. Ha a nyomda minden felelősséget el akar magáról hárítani, úgy legcélszerűbb a körlevelekre rányomni, hogy »*E körlevél csak postán kézbesíthető.*« Ezzel azután a nyomda minden felelősséget elhárított magáról, mert így jelezte a nyomtatvány célját és másként úgy sem ellenőrizheti azt, mily úton terjeszti azt a megrendelő. Téves fel fogás az, hogy a körlevelek bélyegmentesek; csakúgy meg kell azért a krajczárt fizetni, mint a plakátért vagy más hirdetésért. Csakhogy a körleveleket ezért a pénzért még a címzett kezébe is juttatja a kincstár. Ez az előnye a körleveleknek, a melyek csakis addig körlevelek, míg azokat postán küldik szét. Magától érthető dolog, hogy a kiosztott vagy kiragasztott körlevél már *hirdetés*, tehát mint ilyen, darabonként egy krajczár bélyegilleték alá esik. A ki tehát az ilyen apró értesítést nem a postán akarja szétküldeni, annak mindjárt bélyeges körlevelet kell nyomtatni, még pedig úgy, hogy az ilyen bélyegeket is felül kell az adóhivatallal bélyegeztetni. T.

CSARNOK.

Andrássy Gyula gróf, Gelberger Mihály és Stalla Márton.

Felolvastatott a Szakkör 1896. évi január 26-iki havi ülésén.

Chilon, a hét görög bölcs egyike, sok okos mondása mellett a többi közt ezt is megkoczkáztatta: »*De mortuis nil nisi bene*« (A holtakról csak jót beszéljünk) — a mihez rögtön hozzágondoljuk: az élőket pedig rántsuk le a sárgaföldig.

Roppantul lelkesedem a görög bölcsékért, a mi szintén egyik kétségtelen jele annak, hogy a végletek találkoznak és azért szereti a szőke a barnát, a férfi a nőt és a magamszőrűek a — bölceket!...

De azért ha a Diogénész lakása, meg a Rothschild palotája között kellene választanom, okvetlenül és minden habozás nélkül az utóbbiért nyujtanám ki a

kezem s bársony kereveten, villanyos lámpák fényénél tanulmányoznám a görög bölceket. (Bocsánatot kérek, hogy névleg nem emlitem fel őket, mert ez már nagyon túlesne felolvasásom keretén.)

Andrássy Gyula gróf (nyugodjék békében) sohasem volt görög bölcs, de annál nagyobb államférfiú. (Bocsánat, ez se tartozik ide.) *Gelberger Mihály* azonban nemcsak hogy görög bölcs, hanem még államférfiú se volt soha; de igenis, volt valamikor a Szakkör titkára (és ez nagyon is ide tartozik), a ki — mellesleg legyen mondva — a Grafikai Szemléből ollózta ki a havi ülések jegyzőkönyveit.

Ne vegye rossz néven, tisztelt barátom, hogy ezt a kis leleplezést megeselekedtem vele, de tartoztam ezzel a Szakkörnek és a magam reputációjának.

Mert az a titkár, a ki a jegyzőkönyvet kisvárosi szerkesztő módjára, ollóval »szőrkeszti« ki, az még Göre Gábor szerint is vagy nagyon »komótos« (bocsánat ez *cnyhe* kifejezésért), vagy pedig nagyon is sok dolga van.

Tisztelem a komótos embereket és meghajlom a »mindent nemesítő munka« előtt, — de csak addig, míg az nem megy az általánosság rovására. Már pedig ha valaki mint a Szakkör titkárja komótoskodik, az az összesség rovására megy és a tagok érdeke szenved csorbát...

Andrássy Gyula gróf egy zempléni restauráció alkalmával, a mikor az apró dzsentrik »magas pártfogását« kérték, nem bocsátotta el a pukkelirozókat sokatigéző biztatásokkal, hanem lakonikus rövidséggel azt felelte: »Hja, barátom! Igérni nehéz, megtartani már könnyű!« Azt hiszem, ehhez nem kell bővebb kommentár: a nemes gróf egyszerűen kifordította azt, a magyarok bejövetele előtről származó közmondást, hogy »igérd meg, ne add meg«.

És itt ütközik össze *Gelberger* barátom, a Szakkör volt titkára, a Fővárosi nyomda-, vonalzó- és könyvkötő-részvénytársaság faktora, a nagy államférfiú theóriájával; mert ő *igérni* nagyon is könnyen tud, de megtartani az ígéretet, — ahhoz már Tiszavirág-életűnek képzelet magát. Bocsásson meg kedves barátom, ezt nem én mondom, hanem bizonyosság reá a Szakkör 1894. évi február hó 11-én tartott havi ülésének jegyzőkönyve, a hol szóról-szóra ez áll:

3. *Elnöklő* kérde, hogy óhajt-e valaki szakkérdést benyújtani? *Stalla Márton* a következő szakkérdést nyujtotta be:

»A napi-, valamint a hetilapoknál és folyóiratoknál használt hasábvonalak mely alkalmazása helyesebb: az, mely a fejvonalhoz tapad, vagy az, mely attól szabadon áll? S ha a hasábvonalnak okvetlenül a fejvonalhoz kell tapadnia, nem-e kell a tárczavonalhoz is tapadnia?«
Megfejtésére *Gelberger Mihály* vállalkozik, mi *köszönnel vétetik.*

A fentemlített havi üléstől számítva, pár nap híján két esztendő múlt el és *Stalla Márton* még ma se tudja, mi történt az ő hasábvonalával.

Azóta sok minden történt. *Gelléri Mihály*, dicső elődöm, egy székkal feljebb ült: elfoglalta az alelnöki állást, az árván maradt titkári széket pedig velem éktelenítette el a Szakkör »bizalma«.

Azóta se éjjelem, se nappalom! Egyre-másra érnek az inzultusok. Egyik tag prózában, a másik pedig hexameterekben fenyeget; olyik meg ezüstvégű bottal, míg a közönségesebb gondolkozásúak pusztá ököllet jutalmaznak »önfeláldozó« buzgalmamért.

Mindnyájan engem szidnak az elmaradt hasábvonalakért s azóta — gondolom — öt napi- és hetvenkilenc heti és havi ujság bukott meg azért, mert a szedők nem tudták, hogyan alkalmazzák a hasábvonalakat. Sőt egypár ujság — a melyik még existálni akar — egészen el is hagyta a hasábléniákat és úgy halad az aranyos középúton!...

Ez már mégis csak sok egy embernek, — gondolám — ha az mindjárt a Szakkör titkára is.

Egy mentő gondolatom támadt: most, a millenium első hónapjában, én fejtem meg ezt, a Kárpátoktól Adriáig kíváncsian várt kérdést és elmondok egyet-mást a hasábléniákról.

A hasábvonalak feltalálóját a mai kutatók még nem ismerik. Gelberger barátom is ebben a kátyuban akadt el, hogy ő is az ősidőkben kereste a hasábelválasztó léniák keletkezését. Sőt — a mint értesültem — a Zichy-expedíció tagjait is felkérte, kutassanak az őshazában a hasábléniák eredetét illetőleg, a mi annyit eredményezett, hogy *Szádeczky Lajos* dr., a kolozsvári egyetem tudós professzora, a Volgától, Kárpátoktól, a Királyhágótól és egyéb *elválasztó* mesgyékből véli származni a hasábvonalak eszméjét.

A történetbúvárok és szakírók feladata lesz eldönteni a kérdést, hogy honnan merítették nyomdász-elődeink az impulzust e léniákhoz. Én most inkább csak a két évvel ezelőtt felvetett szakkérdésre óhajtánék egyet-mást megjegyezni.

És itt pár szóban is megmondhatnám véleményemet, de akkor úgy járnék, mint az egyszeri diurnista, a ki mindig azt felelte a feleségének, mikor az kövér édes anyjáról (a diurnistának persze anyósáról), illetve egészségéről kérdezősködött: »Egyszer majd megüti a guta!« — Az asszonyt mód nélkül boszantotta ez a yers felelet és nem is akarta hinni, mikor végre az orvosuktól kérdezte, mint vélekedik az édes anyja felől. Az orvos, persze, tudományos arcot vágva, így magyarázta meg a fiatal menyecskének a diagnózist: »Nagyfokú elhíjasodás és asztmatikus rohamok, párosulva vértolulással, igen gyakori esetben szívszélhűdést is idézhetnek elő; de ha a páciens szorosan betartja a kurát és természete legyőzi az időnként előtörő rohamokat, akkor talán még élhet addig, míg meg nem hal!« — »Látod, — szolt elragadtatással a fiatal menyecske — mégis milyen szép, a ki okos, tanult ember; már te nem tudtad volna ezt így megmagyarázni!«

»A hány ház, annyi szokás!« — tartja a közmondás. Csakhogy ezt azért még se lehet mindenre ok-szerűen alkalmazni. Mindennek van határa; azért ha valaki azt állítja, hogy a hasábléniák mindenképen jó, akár összeér a fejvonallal, akár szabadon áll: az egy kicsit önkényesen gondolkozik.

A fejlénia, ha egyhasábos szedés felett áll, azaz ettől választja el az oldalcímekeket, akkor magától értetődik, hogy szabadon áll, mintegy elkülönítve a szédéstől; de ha az oldal két, három vagy több hasábból áll, akkor a hasábléniáknak is mindig találkozniok kell, hogy a hasábokat elválasztó vonalak mintegy feltámaszszák a fejléniát. Ez — gondolkozzunk csak egy kicsit — magától érthető dolog.

Épp így áll ez a tárczaléniáknál is. A tárczaléniáknak, mint a hogy már több szakcikkben említve is volt, mindig keresztül kell szaladni az egész oldalon és a hasábvonalakat kell megtörni, de úgy, hogy az szorosan hozzáérjen a tárczaléniához. Már most itt is épp úgy, mint a felső hasáboknál, egy üres sort teszünk az utolsó sorhoz, vagy ha ennyi éppen nem férne, hát egy-két térvövel kevesebbet. Főszabályul tartjuk azonban azt, hogy felül — a fejlénia és tárczaléniák alatt — mindig valamivel többet tegyünk, mint az alsó sorhoz, a mely a tárczaléniák felett van, még pedig azért, mert a betűnek alól mindig több a hézaga, mint felül és még optikai csalódás is járul ehhez. Persze, legfeljebb csak két pont lehet ez a különbség és nem úgy, mint a hogy sokan alkalmazzák, hogy a szöveg utolsó sorához alig tesznek egy kétpontos térvö, míg a tárcza-hasábok felé sokszor egy cicerót is. A leghelyesebb szabály üres sornak egy garmondot vagy cicerót venni, szükség esetén a petitig is leme-hetünk, de ennél már semmi esetre se vegyünk kevesebbet.

Egy lapoldal úgy nézzen ki, mint valamely épület: a tárcza a földszint, a szöveg az első emelet és a cím a tető és padlás legyen. Már most ha így vesszük, — a mint kell is vennünk — akkor hogyan gondolhatjuk mi azt, hogy egy ház első emelete is, meg a padlása is külön-külön a levegőben lógjanak! Ugy-e, ez lehetetlen valami! Ezért kell nekünk is minden alkotásnál arra törekednünk, hogy a mit csinálunk, az mindig a lehetőség látszatát viselje magán és ne kalimpáljunk a levegőben.

Mert hát nem beszéd az, hogy a tárczaléniák vagy a hasábléniák megtörése sok időbe kerül, hát azért »csapjuk« csak úgy össze! Először tagadom, hogy kevesebb időbe kerülne a slendrián munka, mint a korrekt szedés, mert a jó szedőnek sokkal nehezebb rossz dolgot végezni, mint csinos dolgot produkálni.

Kis nyomdáknál pláne nincs semmi kibeszélésnek helye, a hol rézléniával dolgoznak és minden legkisebb darabra szétszedhetik a léniákat. Itt csak egy kis számadást kell csinálni a szedőnek, ha a lapnál tárcza is fordul elő és így kiszámítani az oldalléniák hosszát.

Nem kibeszélés ez ólomléniáknál sem, legfeljebb csak hanyagság vagy kényelemszeretet.

Tehát nem helyes az, ha az oldalléniák nem ér a fejvonallal, mert az egyes oldalakat éppen ezek a léniák kötik össze s a figyelmes szemlélő rögtön rájön erre, ha egy ilyen szédést és egy olyant lát maga előtt, a melyen a tárcza, a felső hasáb, meg a fej mind külön állanak.

Csodálatos dolog, de úgy van, hogy az a vékony kis léniákösszeköttes milyen optikai csalódást idéz elő és minden gondos munkásnak ezzel kell legelőbb

számolnia. A hatás a fő mindennél és a zseniális ember akarva nem akarva olyat alkot, a mit tetszelegve nézünk és csodálkozunk rajta, hogy tudott az olyat alkotni. Ezért van aztán az az eset, hogy ugyanegy nyomdában, ugyanegy anyaggal dolgozó két szedő mindegyike mást produkál: egyik precíz, szép alkotást, a másik primitív tákolmányt.

Vannak olyanok is, a kiknek az is fejtörést okoz, hogy milyen léniát vegyenek a fejszedés alá. Egyik reczézettet vesz, a másik kettős finomat vagy egyszerű tompafinomat. A reczés lénia, nem lévén összefüggése, egyszerűen abszurdum. A kettős finom és finom azonban egyaránt jó. Kettős finom léniát azonban inkább csak nagyobb alakú lapoknál használunk; sőt egész nagy, lepedőalakú lapoknál még leghelyesebb a félkövér fejlénia.

Bocsánatot kérek, de most már meg annyira bele-mélyedtem a száraz fejtegetésbe, hogy itt mindenki a száját fogja takargatni és álmódzni fog arról a boldog időről, mikor Gelberger barátom megígérte ezt a felolvasást, a melyet most én csináltam meg — két esztendő múlva.

De hát szó ide, szó oda: kötelességem volt ezt a félretett káposztát fölmelegíteni, mert már nem birtam tovább az inzultusokat, a miket ugyan én kaptam, tulajdonképen azonban Gelberger uramnak szóltak s a melylyel úgy jártam, mint az egyszeri hordár, a kivel a gigerli levélileg küldött csókot egy fiatal menyecske, azzal a kikötéssel, hogy várja meg a választ. A hordár várt, a menyecske olvasott. Egyszer aztán a menyecske dühös lesz, felemeli a jobbkezét és erről is, arról is megbérmálja a — hordárt. »Itt az üzenet, adja át az úrnak!« — A hordár — mint a krónika mondja — át is adta a csattanós üzenetet. Hát én is így teszek most Gelberger urammal: itt a nyilvánosság előtt adom át részére azt, a miket neki általam üzentek.

Hogy kik? Azt elhallgatom, nehogy faktor létere azzal álljon rajtok boszút, hogy felírja őket a Fővárosi könyvnyomda-, vonalzó- és könyvkötő-részvénytársaság saját külön fekete listájára...

Nem tudom, eleget mondtam-e a hasábléniákról s nem csak amolyan diurnista-felelet volt ez is!? De én most szántszándékkal nem akartam hosszú lére eresztetni a felolvasás száraz részét, mert úgy veszem észre, hogy a mi közönségünk csak orvosságul használja a szakfelolvasásokat s csak ekkor veszi be, ha azt pirulákba göngyölvé adjuk be neki. Ezért csináltam én is olyan hangzatos és frivol címet e felolvasásomnak s azért bujtattam a hasábléniákat az Andrássy Gyula gróf, Gelberger Mihály és Stalla Márton nevei közé...

Mert hát, valljuk be őszintén, őket is illik legalább egy-egy léniával elválasztani egymástól.

Azt azonban, hogy a három közül melyik a legnagyobb, tisztelt hallgatóim bölcs ítéletére bízom s kérem tagtársaimat, sziveskedjenek ezután is megtisztelni szakkérdésekkel, mert szentül ígérem, hogy azoknak megfejtésére soha se fog vállalkozni Gelberger Mihály tisztelt barátom, a ki a Szakkörnek örökké adósa marad egy *előleges köszönettel*, a mit soha se szolgálhat már meg!

Tichy Ákos.

Ötvenéves nyomdász-jubileumok.

A legközelebbi időben két ily ritka ünnepélyt volt alkalmuk ülni az illető szaktársköröknek: az egyik jubiléum *Vogel Károly*, a kolozsvári Gámán-nyomda vezetője; a másik pedig *Prohászka József*, a Franklin-Társulat nyomdászemlézetének tagja. Az ünnepélyek lefolyásáról és a jubiléumok életrajzából adjuk a következő adatokat.

Vogel Károly jubileumát márczius hó 22-én ülték meg a kolozsvári nyomdászok; ez alkalomból a királyi kegy, az ötven évet, szoros értelemben véve, munkában töltött munkást az arany érdemkereszttel tüntette ki és Kolozsvár közönsége előkelő személyiségekkel képviseltette azon magát.

Az ünnepély délelőtt 11 órakor a városháza dísztermében vette kezdetét. *Eszterházy László* főjegyző felolvasta a kitüntetésre vonatkozó leiratot, *Albach Géza* kir. tanácsos, polgármester átnyujtotta az arany érdemkeresztet s meleghangú beszédben méltatta a jubiléum érdemeit, mire *Szvaicsina Géza* v. tanácsos az arany keresztet az ünnepelt mellére tűzve, ez pár szóban megköszönte a kitüntetést.

Az ünnepélyt este társasvacsora követte a Központi szálló emeleti dísztermében, a hol az ünnepelt pályatársain kívül megjelentek még: *Albach Géza* kir. tanácsos, polgármester, *Vörös Sándor*, kir. tanácsos, gazd. tanintézeti igazgató, dr. *Ferenczi Zoltán*, egyetemi tanár, *Tokaji László*, erd. gazd. egyleti titkár, *Kuszkó István*, a Tört. Lapok szerkesztője stb. A társasvacsora előtt *Gámán Dezső* üdvözölte az ünnepeltet, mint a felszázados becsületes és szorgalmas munka emberét; ezután *Ruzicska Gyula* szívhez szóló szép szavak kíséretében adta át a pályatársak ajándékát, egy aranyórát és gyűrűt. A kedélyes hangulatban lefolyt vacsorát természetesen számos tószt fűszerezte, melyeknek sorát *Albach Géza* polgármesternek az ünnepeltre mondott szép tószty nyitotta meg. Az erre következett egymásra mondott szellemes felköszöntők közül dr. *Ferenczi Zoltán* említjük fel, ki klasszikus szépségű beszédben vázolta a kolozsvári nyomdászat fényes múltját s a jelenben is a közművelődésre kiható roppant fontosságát, éltette az ünnepeltet, mint e szép hivatású és minden más iparág fölött magasan álló testületnek tagját. Az emelkedett szellemen lefolyt szép ünnepély az éjféli órákban ért véget.

Az ünnepelt szaktárs életrajzát a következőkben vázoljuk:

Vogel Károly született Kolozsvárt, 1830. április hó 13-án. Otthon nyert előleges oktatás után végzett három normális és három gimnáziumi osztályt. 1845. augusztus 2-án ment tanulónak a r. kath. liceum nyomdájába. A négy évi tanulási időből még szinte egy év volt hátra, midőn 1848. november 17-én honvéd lett és résztvett a zsigóri csatában; december 25-én este Bem tábornok vezénylete alatt zászlóaljával visszajött Kolozsvárra s itt 1848. december 29-én *Bartók Lukács*, a Liceum-nyomda akkori gondnoka azzal a megokolással: »ha elesel a csatában, ne essél el mint tanonc, hanem mint segéd« felszabadítottá; ezután még résztvett az osztrákok ellen vívott több csatában a világsi fegyverlerakásig. A bujdosásszülte nyomor és fáradtság ágyba döntötték, de felépülvén, munkát vállalt a Liceum-nyomdában, hol 1850. december hó 18-ig volt. Szebenben 1850. december 22-től 1861. márczius 10-ig a *Steinhauser Tivadar*-féle nyomdában dolgozott. Az alkotmányos óra beálltával *Gámán János* nyomdatulajdonos által felszólíttatván, 1861. márczius 13-án hazaérkezett és belépett nyomdájába, mint szedő. *Gámán János* már 1863-ban kinevezte üzletvezetőjének. Ez időtől fogva folyton tanulva, szakmájában magát mindinkább tökéletesítve

dolgozott, úgyszólván pihenés nélkül. A kolozsvári könyvnyomdászok betegsegélyző és temetkezési együletének tizenhét évig volt minden díjazás nélkül pénztárosa. Ez egyet elég tekintélyes tőkét gyűjtött s jól megfelelt feladatának, mig nem az országos segélyegyletbe olvadt.

Prohászka József jubileumát a Franklin-Társulat személyezte rendezte nagy fényvel és szépszámú meghívott vendég jelenlétében a fővárosi Vigadó termeiben április 5-én. Az ünnepély bankettel vette kezdetét s a díszes közönség már együtt volt, midőn az ünnepeltet harsogó zeneszó mellett bevezette a rendezőség. Lakoma közben számos felköszöntőt mondtak, melyek közül *Ács Mihályé* emelkedett ki különösen, tartalma szépségével. A jubiláns meghatottan köszönte meg az üdvözeteket és a kapcsolatosan átnyújtott szép ajándékokat, mire, végezvén a lakomával, a nagyközönség a kis hangversenyterembe vonult s itt kezdetét vette a gazdag és szép műsorú hangverseny. Ez eltartott közel 12 óráig, a mikor is reggelig tartó táncz fejezte be a szép ünnepélyt.

Az ünnepelt biográfiája, valamint az egyéb szükségelt nyomtatványok a Franklintól megszokott eleganciával voltak kiállítva, különösen az arcképpel ellátott életrajz, a melyből közöljük a következő adatokat.

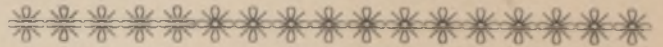
Prohászka József 1833. január 29-én Budapesten született s ugyanitt végezte az úgynevezett »külvárosi« iskolában két, a kegyesrendieknel pedig négy osztályt. Tizenhárom éves korában, 1846. márczius 9-én, tanonczul lépett be a Landerer és Heckenast-nyomdába. Mikor Prohászka tanulni kezdett, már az úgynevezett koszt pénz járta az ellátás helyett. Prohászkanak mindenesetre igen szorgalmas fiúnak kellett lennie, mert egy ízben főnöke a koszt pénz felül még öt arannyal is megajándékozta. Tanulási ideje igen mozgalmas korszak közepette telt el s számos érdekes epizódnak volt tanuja vagy személyes résztvevője; így szerepelt a szabadsajtó legelső termékének, a *Talpra magyarnak* nyomdai előállításánál. 1850. márczius 9-én azután felszabadult; de már a következő évben, 1851-ben Emich és Eisenfeldnél szedi és tördeli a hetenkint kétszer megjelenő Kundschaftsblatt című német újságot, de innen is kilépett, mert nem fitték az akkori árszabályt. Most rövid időre ismét Landerer és Heckenasthoz megy, honnan megint az Emich-nyomdába, a Pesti Naplóhoz vezérelte sorsa. Mikor innen kilépett, a Gyurián és Magyar czégnél vállalt kondíciót, a hol a czég egyik tagja, Magyar Mihály, azt az ajánlatot tette neki, hogy Gyurián helyett legyen ő a czég másik tagja. De Prohászka, megúvna a czégtársak közt folyó folytonos torzsalkodást, nem fogadta el és visszament régi hajlékába, a Landerer és Heckenast-nyomdába. Itt aztán egyik helyről a másikra vándorolt. Volt újságszedő, heti- és napilaptördelő, majd büntetésből, mert az 1861-diki árszabálymozgalomkor ő is kilépett, számoló szedővé degradálták; később azonban visszanyerte tördelői állását, melyet 1863 elejéig meg is tartott, ekkor azonban, saját kérelmére, felmentették a tördelői állástól és hetilapok tördelésével bízták meg. 1867 tavaszán Magyar Újság cím alatt egy új napilap indult meg Heckenastnál, a melynek tördelését megint Prohászka bízta Gresser, a nyomda akkori művezetője. Csakhogy ez a lap 1869 tavaszán elment Heckenasttól, a mikor a művezetői állásban is változás állott be. Prohászka majdnem tízéves kondícióját újra elhagyja, hogy volt művezetőjének, Gressernek nyomdájában a Pester Journalt tördelje. A lap azután a Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság nyomdájába került, a hová mint tördelő, Prohászka is követte a lapot. A lapot azután innen is elvitték, de Prohászka már nem ment vele, hanem egyideig még a Részvényben dolgozott, a honnan megint Gres-

serhez ment műszedőnek. Az 1870-diki árszabálymozgalomkor innen is kilépett, a melynek lezajlása után az akkor még a király-utczában volt Deutsch-nyomdában vállalt kondíciót s az itt töltött öt év alatt majdnem mindig az Ungarische Actionär című lapot tördelte.

Végre 1875. október 20-án ismét visszakerült arra a helyre, a hol mesterségét megtanulta, csak hogy akkor már a régi ház gazdát cserélt és minden tekintetben megnagyobbodva, a Franklin-Társulat címet vette fel. Tehát a mult ősszel volt húsz éve, hogy itt egyfolytában dolgozgat, a hol ismét sokféle munkát végzett s a hol az utóbbi időben a Földtani Közlönynek és az Ungarische Revue nek állandó szedője.

Alapítója volt a nyomdász-egyletnek, a melynek huzamosabb ideig volt választmányi és ellenőrző-bizottsági tagja; továbbá választmányi tagja a Jótékonyági Körnek is. 1860-ban nősült meg s e házasságából hét gyermeke (öt fiú és két leány) született, kik mindnyájan életben vannak.

Láthatjuk tehát, hogy öreg szaktársunk ugyan nem járta be kétszer a világot, de azért elég mozgalmas életet élt át az ötven esztendő alatt. És hogy fizikuma derekasan ellentállt az idők viszontagságainak, arról mindenki meggyőződhetett, ki a jubileumon örülni látta az öreg urat.

VEGYESEK.

Az időleges kiállításban való részvételre már több tag jelentkezett a kör titkáránál. Figyelmeztetjük a jelentkezett tagokat, hogy munkáikat legkésőbb május 10-éig küldjék be a kör elnökéhez: *Tanay Józsefhez* (V., Hold-utca 7.), hogy a rendezéssel idejekorán tisztában lehessen az elnökség.

Srpek Ottó dr. második előadása e hó 12-én délelőtt volt a Széchenyi-téri kioszkban. Nem éppen nagy, de lelkes közönség hallgatta végig a tudós professzor másfélórás előadását, melyet minden nehézsége mellett könnyen érthetővé tett az a finom előadásmodor, a melylyel Srpek úr tárgyát előadta. De megkönnyítette a kémia megértését még az a sokféle és sikerült mutatvány is, melyekkel az előadó úr figyelmes hallgatóságának kedveskedett. Igazán, csak a tudománya iránt annyira lelkesülő szakember képes ily nagy anyagi áldozatra, hogy eljön idegen országba, idegen emberek közé, csak azért, hogy elmondhassa azt: »*Minő befolyással volt a kémia Gutenberg művészetének fejlődésére*«. A hallgatóság nevében *Fuchs Zsigmond*, a Pallas főgépkestere mondott köszönetet a tanulságos előadásért és nagy éljenzéssel fogadták a professzor úr ama kijelentését, hogy még folytathatni fogja előadását, a mikor megint más és érdekesebb mutatványokkal kíséri magyarázatát. Az előadást hű magyar fordításban lapunk jövő számában közöljük.

A Magyar Állam Nyomdászati-Történelmi Térképe. Lapunk mai számával küldjük szét a Szakkör erre jogosult tagjainak a *Firtinger Károly* szaktársunk által szerkesztett nyomdászati-történelmi térképet. Nekünk, mint érdekelt félnek, nem illik hosszasan foglalkoznunk e kiadványunkkal, elég, ha felemlítjük azt a kedvező fogadtatást, a melyben az a napi sajtóban részesült. Tudjuk, hogy napi lapjaink csak két-három sorban szoktak megemlékezni a legjobb dolgokról is; a mi térképünket azonban legtöbbször hosszabb és elismerő figyelemre méltatták; sőt elismert bibliografusok is *úttörő kulturális műnek* mondták azt. Azt hisszük, szaktársaink is úgy fogadják, mint egy olyan munkát, a milyenre minden művelt nyomdásznak szüksége van. Egyes példány ára a *Grafikai Szemle* kiadóhivatalában (V., Hold-utca 7.) **70 kr.**, vidékre **80 kr.**, a kiállítás területén szintén 80 krajczárért fogják majd árulni.

Egy másik milleniumi szakmunkát *Kolozsvárról* vetünk, *A kolozsvári nyomdászat története* cím alatt. A nagyoktáv-alakú, 7 $\frac{1}{2}$ ivre terjedő elegáns könyvet a Magyar Polgár nyomdája állította elő, irta pedig Ferenczi Zoltán, a művet kiadó kolozsvári kereskedelmi és iparkamara fölkérésére. Mind a három tényezőt, a kiadó kamarát, az író és a könyvnyomdát, föltétlen dicsőret illeti e vállalkozásért. Minthogy a könyvet lapunk zártakor vettük, itt csak röviden foglalkozhatunk annak technikai kiállításával, tartalmának közelebbi méltatását későbbre halasztva. A hamvasszürke színű boríték alul-fölül kapcsolakú díszítést mutat szép, zöld és arany nyomásban; kifogásoljuk itt a fő czimsornak *A kolozsvári | Nyomdászat | Története* lépcsőzetes szedését, mert ez a szedésmodor nem áll összhangban a könyv antik jellegével. Téves e sornak szedése a belső czimlapon is, mert szerintünk helyesen így kellett volna szedni e sort: *A Kolozsvári Nyomdászat | Története*, nem pedig: *A Kolozsvári | Nyomdászat Története*, vagy pedig három sorban. Elhibáztunk tartjuk továbbá a szövegnek barnaszínű festékkel történt nyomtatását, mely szín igen gondos kezelést követel, ezt pedig itt a gépmester nem tartotta mindig szem előtt. Azt tartjuk, akármilyen díszes legyen valamely munka, hatásban csak nyerni fog, ha szép fehér papíron tiszta fekete nyomásban jelenik meg. Szépek a szövegben alkalmazott inecziálék és fejdíszek, valamint a kék színben nyomott illusztrációk; nem mondható azonban helyesnek a »Finis« szónak és az utolsó oldalon levő impresszumnak »régi« modorú szedése.

† **Dobay János.** Egy kiváló szakférfiút és nagyjellemtű embert ragadott el az élők sorából az irgalmatlan halál. Dobay János gyulai nyomdatulajdonos, hosszas betegség után husvét első napján elhunyt 63 éves korában. Ha nagy emberek halnak el, rang szerint szokás rólok nekrológokat írni; felmagasztalják a boldogolt »páratlan becsületességét«, »puritán jellemét«, »önzetlenségét« stb. stb. Dobayról ezt írni fölösleges volna; ismerte őt egy egész megye közönsége és ismerte a nyomdász-világ jórésze. Szigorú, pontos és szorgalmas munkás volt. És *munkás* a szó legnemesebb értelmében! Gyula városának tizenhét éven át volt polgármestere, a mely állásra polgártársai szeretete és bizalma emelte. Ekkor sem szűnt meg munkás lenni. Reggeli 5—6 órákor már a nyomdában találta őt; ott dolgozott nagy serényen, a míg személyzete megjött, hogy kinek-kinek munkát adjon s e végzett munkákról kiki beszámoljon. Onnan a polgármesteri hivatalba sietett s végezte a munkáját, meg gyakran a másét is. Kevés embernek a lelkében lakik oly nagymérvű igazságszeretet, mint a minő az övében élt. Képes volt a véletlenül és önhibán kívül okozott, legnagyobb anyagi veszteséggel járó kártevést is szó nélkül megbocsájtani; de a rendetlenségből és hanyagság folytán földön heverő egyetlen betűért alaposan megrázta a tanuló üstökét. Dobay János szegény lakatosmesternek volt a fia; a reálgimn. hat osztályának elvégzése után beállott tanulóknak a Bittermann-féle nyomdába Szabadkán. Itt a nyomdászat mellett a zurnalisztai szakma tanulását azzal kezdte, hogy vasárnap délelőtt meztláb vagy papucsban szaladva — kihordta az ujságot. A mivé tehát Dobay az idők folyamán lett, csupán önjerejéből lett. Bittermann később az alig 18 éves ifjút megtette zombori könyvnyomdájának vezetőjévé, hol két évig működött, mire aztán besorozták katonának, a hol felvitte a főhadnagyságig. Tiszti rangjáról lemondván, felvette 1500 frtnyi végkielégítését, a mivel aztán megszerezte Réthynek gyulai nyomdáját. Mint egyedüli nyomdász a megyében, rohamosan gyarapodott s csakhamar nagy nyomdává lett az övé. Békés czimmetlappal indított meg, mely immár 28-ik évfolyamát éli s melynek haláláig volt a szerkesztője. Mint nyomdász, üzletember és magánegyen az egész megye tisz-

teletét és becsülését vívta ki magának, a miért aztán Gyula városa, mely az ő fáradozása révén lett rendezett tanácsú várossá, polgármesterévé választotta. Kevés polgárnak jut osztályrészül annyi elismerés, munkája, szorgalma után annyi dicsőség, mint a mennyi a boldogultat érte; de kevés embert gyászolnak annyi őszinteséggel, igaz, mély fájdalommal, mint Dobay Jánost azok, a kik ismerték. — E sorok írója, valamint e folyóirat szerkesztője is tanító-mesteröket gyászolják a boldogultban. Áldás és béke poraira! (*Sch. D.*)

A sokszorosító-iparágak (XV. csoport) pavillonjában serényen folynak a munkálatok, most már a belső berendezésen van a sor. A csoport műszaki vezetőjévé *Kalhanek Nándor* szaktársunkat tették, ő fogja intézni e nagyarányú csoport technikai részét. A többiekrol véglegesen még csak április 21-én határoz majd a csoport intézősége.

Olombetűk világa. *Kósa* (Kossovitz) *Rezső* szaktársunk ismét egy kötet novellával szaporította irodalmi termékeit a számát. Kossovitz szaktársunk végképen elhagyta a betűszekrényt s a hírlapíró-pályára lépett. Ez utolsó munkáját mint búcsúzórt írta meg s ezen a hidon át lép az *Olombetűk világából* az írott betűk mesgyéjére. Őt, a nyomdászéletből vett elbeszélés van ebben a kötetben, mindnyája ügyes tollal és élénk fantáziával megrajzolva. Az utolsó novellát: *Albai első dolga*, a Szakkör egy havi ülésén is felolvasta a szerző, a mikor mindvégig általános derűtségben tartotta hallgatóit. Az egyszerűen, de csinosan kiállított kötet ára 1 forint. Ajánljuk a szaktársak figyelmébe.

Tisza Kálmán — szövegbetű. A Budapesti Hírlap április 14-iki számába érdekes sajtóhibát *korrigált* be a szedő. . . »Kérek Tisza-tüzet« — folytatja Helfy a tréfát. Erre fölveszi Tisza a keztyűt. »Az már nincs!« — felel gúnyosan *szövegbetűből* . . . Így volt kinyomva ez a passzus. A hiba — a mint látható — itt a *szövegbetű* szó volt, a mely úgy került bele a szedésbe, hogy a szedő a *Tisza* szót kurzivából szedte, a korrektor pedig csak közönséges betűből akarta azt és oda írta a hasáb szélére (*szövegbetűből*). Persze, a szedő kidobta a *Tisza*-szót és beleszedte azt, hogy *szövegbetűből*. — *Leiter Jakob* úr! Jöjjön vissza *Thalortól*, de csak — *szövegbetűből*.

Berger és Wirth lipesei festékgyáros megint két pompás dolgot küldött szét a kontinens nyomdatulajdonosainak. Az egyik egy faldisz, a melyen a sugarak mindenike más-más festékkel van nyomva, még pedig oly praktikusán, hogy azokon rajta van mindjárt a festékszám is. A második egy, háromszínű nyomásra készített klisé, bemutatva mindenik szín feketén és az illető színekben (sárga, vörös, kék), majd két színben és végre a kész, háromszínű formában. A ki ezeket a példákat látja, az hamar tisztában lehet a háromszínű nyomás mikéntjével.

Gutenberg születése 500. évfordulójának méltó megünneplésére készülődnek Németországban. A Mainzer Anzeiger erre vonatkozólag a következő javaslatot teszi: Az összes nemzetek, melyek Gutenberg találmányának áldásait élvezik, meghivandók abba a városba, hol Gutenberg született és működött, hogy a géniusz iránti tiszteletüket és hódolatukat kifejhessék. Ezzel kapcsolatban kiállítás rendezendő, mely a nyomdászat és rokoniparágak terjedelmét és fejlődési menetét bemutassa.

Érdekes versenygépészdedés színhelye volt nemrég Chicago városa. A verseny *Green W. György* (Boston) és *Taylor W. Jenő* (Denver) szedők között ment végbe, a melyben előbbi az Egyesült-Államok, azaz a világ gépészdedő-hajnokiának kiállított ki. Nem valami örvendetes dolog ugyan ez, de hát tudomást veszünk az ilyen amerikai nagyra-vágyásról, mert ehhez hasonló tipografiai teliverről tanuszkodó »szakesemények« nem mindennap fordulnak elő. *Green,*

egy ideges, intelligens arcú szőke fiatal ember, ki a szedőgépen mindkét kezének valamennyi ujjával staccato-módra billentyűzik. Taylor, ez a második gépszedő-champion, ugyancsak szőke; éppen az ellenkezője ideges versenytársának. Az egész versenyidő alatt a legnagyobb nyugodtságot tanusította s a versenyt, úgy a mint kezdte, az izgatottság legesekélyebb jele nélkül fejezte is be. A billentyűzésnél ő is mind a tíz ujját felhasználja. Az ő »leütése« az elfogulatlan néző előtt könnyed, kecses, mint valami zongoravirtuózé. A fogadás 250 dollárban állott. Az első órában Green is, Taylor is 11.300 m-met szedett, mindazonáltal Green 1 perc és 30 másodpercczel előnyben volt. Green rosszul dolgozó géppel küzdött, míg a Taylor gépe pompásan működött. A szedés tárgyát egy novella képezte. Már kezdetől fogva valószínűnek látszott, hogy Green lesz a győztes, noha munkáját, minthogy gépe megakadt, egyszer félbe kellett szakítania. A verseny tartama alatt 200 chicagói »szedőcske« jött bámulni a két szedő-óriás műfogásait. Ilyesmit ebben a szeles városban még csakugyan nem láttak. Körülbelül esti hét óra volt, midőn a hét órán át tartó versenynek vége lett. Green úr hét óra alatt 78.700 betűt szedett; ebből a korrigálásra lement 8000 s így óránkénti átlagos szedése 10.100 betűnek felel meg. Taylor ugyanez idő alatt 64.027 betűből álló korrigált szedést produkált, de minthogy a korrigálással jóval több dolga akadt, mint ellenfelének, billentyűző ügyessége alig marad valamivel mögötte a Green úrénak.

Japán, a kulturának legifjabb szorgalmas ápolója, a papírgyártásban is szép haladást mutat föl. Murata, a fiyi papírgyárak igazgatója, nemrég visszatért Tokioba, Észak-Amerikába, az ottani papírgyártási móddal megismerkedés céljából tett tanulmányútról. Utjának eredményeképen magával hozott Amerikából három nagy papírgyártó gépet a faanyag feldolgozására, melyet Japánban a fenyő- és jegenyefához rokon fajta, igen gyantadús fából nyernek. Főntnevezett papírgyár a közeli erdőben egy újabb papírgyárat fog felállítani az Urnikawa folyó mentén, noha már ma is naponta 13¹/₂ tonna könyv- és hírlapnyomtatásra szolgáló papirost, valamint 12 tonna szalmapapirost állít elő. Jobb minőségű papiros előállításához egy Japánban tenyésző szederfának rostját használják fel, de csakis kézi munkával történő merítés útján; a meglehetősen hosszú rostszalag ványolás és főzéssel készítettnek elő és még nem birnak oly alkalmas géppel, mely képes volna ezt az anyagot szükség szerint átgyúrni. Ama puhasága mellett is nagy ellentállósággal bíró papirost, melyből a japániai zsebkezdőket állítják elő, többnyire a falusi nép készíti télnel idején háziiparszerűen.

A Lampel R.-féle könyvkereskedés (Wodianer F. és fia) által kiadott Szalay-Baróti-féle nagyszabású milleniumi dísz- és emlékmunkának, a Magyar Nemzet Történetének legújabbban megjelent 35. füzetében a mohácsi gyásznappal megkapó leírását olvassuk. Nagyon lekötő figyelmünket a 35. füzetben a Függelék e czímen: Köz- és műveltségi állapotok a vegyes házakból származott királyok korában, melyben Baróti tömör vonásokban ecseteli a nevezett korszak viszonyait. A füzetet sok szép melléklet és illusztráció díszíti.

Az 1848/49-iki Magyar Szabadságharcz Története című nagy illusztrált munkából most jelent meg az 56-ik füzet, melyben Gracza György, a szerző, Bemnek Nagyszabon körüli harczeit írja le rendkívül élénken, számos eddig ismeretlen új adat fölhasználásával. A füzet képei ezek: Kossuth atyjának síremléke, Részlet a branyiszközi csatából, Az orsovai korona-kápolna, Kossuth Lajos arczképei, Gál Dániel, Háromszék kormánybiztosa, Budavár ostromának hadi térképe.

Milleniumi történet. A magyar olvasóközönség érdeklődése mindinkább fokozódik az Athenaeum-részvénytársaság kiadásában megjelenő *A Magyar Nemzet Története* című nagy munka iránt, melynek már három vasdos kötetet közkezen forog. A negyedik kötetből, mely *A Hunyadiak és Jagellók kora* czímet viseli, most került könyvpiacra a negyedik és ötödik füzet, mely a füzetek sorozatában 67. és 68. számokkal van jelezve. Ezt a negyedik kötetet *Fraknoi Vilmos* dr. püspök írja. Ezekhez a füzetekhez is pompás műmellékletek vannak csatolva. A szöveg közé is számos kép van nyomtatva, úgy, hogy minden második lapra esik egy-egy történeti vonatkozású kép. Egyes füzet ára 30 krajczár.

HIVATALOS RÉSZ.

MEGHIVÓ.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1896. évi április hó 26-án délelőtt 10 órakor, Szalontay Gy. vendéglőjében, Kerepesi-út és Klauzál-utca sarkán

HAVI FŐLOLVASÓ-ÜLÉST

tart, melyre a kör tagjait tisztelettel meghívja

Budapest, 1896. április hó

a választmány.

TÁRGYAK:

Danielisz Lipót: A betűszedők ólommergezése.

Folyó ügyek tárgyalása.

Szakkérdések benyújtása.

Indítványok.

A főolvasó-ülésre oly szakértésakat is szívesen látunk, kik a körnek nem tagjai.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

X. A hirdetést ne küldje a kiállításra, mert az a hirdetés tulajdonkép nem is hirdetés. Hogy mi? Azt mi se tudjuk. Nem minden szép, a mi csicsós! Fog még ön jót is csinálni, ha majd lesz alkalmá és tapasztalata; addig azonban ne ilyen dolgokkal birkózzék. A mi a színes nyomást illeti, hát bizony minden formát külön kell szedni. Különben is ennyi mindent nem szerkesztői üzenetekből, hanem hosszas tapasztalás után lehet megtanulni.

Reklamálóknak. A kiadóhivatal minden hét *pénztékén*, tehát csak egyszer egy héten kapja meg a postától a pénzküldeményeket. Ez az oka, hogy néha oly soká küldjük el a megrendelt dolgokat.

Három szaktárs. Lehetnek, sőt vannak is a Szakkörnek vidéki tagjai. Havi illeték 30 krajczár. Esetleg három vagy több hónapi illetéket is küldhetnek be előre. A többit — ha beletpnek — megtudhatják az alapszabályokból.

L. V. betűöntő úrnak. *Gigerli* név alatt nem is találhatta azt meg, mert annak a betűnek tulajdonképen *Uncial* a neve. Nem mondtuk mi azt ujdonságnak, mert az a régebbi időkből való gyártmány, bár még most is olyan ismeretlen a szakemberek előtt, mint az a bizonyos fehér holló.

A lap papirosa a hermaneczi papírgyárból. — Szövegbetű az Első Magyar Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a Könyvnyomdászok Szakköre.

Felölts szerkesztő: TANAY JÓZSEF. • Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

BEKÖTÉSI TÁBLÁK

lapunk múlt évi (1895.) évfolyamához, kék és piros színben, megrendelhető kiadóhivatalunkban (V., hold-utca 7. szám). Egy darab ára helyben 60 kr., vidékre 67 kr. Miután a bekötési táblákat csak korlátolt számban készítettük, a később jelentkezők ilyet már nem kaphatnak.

ELSŐ MAGYAR

Könyvnyomdai Szakasztalos

BÖLE JÓZSEF

BUDAPEST, VIII. Vas-u. 7. vagy Stáhlly-u. 1.

Elvállal mindennemű

épület- és butorasztalos-munkát.

Javítások elfogadlatnak és pontosan eszközülletnek.

Megjelent és a *Grafikai Szemle* kiadóhivatalában (Budapest, V. ker., hold-utca 7. sz.) kapható a

Magyar Nyomdászok Évkönyve

XI. (millenáris) évfolyama.

Ára helyben 60 kr., vidékre frankó 67 kr.

Az Évkönyv rendkívül díszes kiállításban és tanulságos tartalommal jelent meg. Különösen ajánlható a tanoncok részére, mint hasznos szakkönyv.

Minőségükben a legjobb! * * *

* * * Áraikban a legolcsóbb!

Kő- és könyvnyomdai festékek.

R. Englert és Dr. F. Becker

PRÁGA

Vegyészeti és festékgyára.

Készít legkitünőbb minőségben kő- és könyvnyomdak részére minden fajta

Festéket, hengeranyagot és kenczéket.

Kivánságra árjegyzék, minták és külön ajánlat.

Képviselő Magyarország részére:

Detsinyi Gusztáv vegyésztanár

Budapest, VI., szív-utca 33.

1889-1895. évfolyam.

Legalkalmasabb és leg-
hasznavehetőbb
ajándék tanon-
czoknak

A
hét év-
folyam ára
együttesen meg-
rendelve 3 forint
egyenként 50 krajczár.

Magyar Nyomdászok Évkönyve

*Megrendelhető a Gr. Sz. kiadó-
hivatalánál Budapest, Hold-u. 7.*

Beit & Co

Druckfarben-Fabriken

früher
Beit & Philipp
HAMBURG

Vezérképviselőség
és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK, BUDAPEST

Főraktár és iroda:
V. ker., Bálvány-utca 11. sz.

A cég készít fekete és
színes

Könyv- és könyvnyomdai
festékeket

Hammonia hengeranyagot
KENCZÉKET.

Képviselő az osztrák-magyar man-
archia többi részére:

FRIEDRICH POLACSEK
Wien, Favoritenstr. 14.

Nagy választékot tart a legkülönbébb
 czélszerű és divatos

Könyv- és Czimbetűkből.

Elvállal igen jutányos áron egész
 nyomdai berendezéseket.

FIŠCHER ÉS MIKA

BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE
BUDAPEST
 VII., Király-uteza 83. sz.

★

Folytonos készletben tart szerb és
 héber betűket, körzeteket és kizá-
 rásokat, nyomdai szerelvényeket,
 betűszekrényeket és állványokat,
 a leggyorsabban készítve és legjobb
 minőségben kiállítva.

Betűöntőde

Ludwig & Mayer

M/m. Frankfurtban.

✱

Ajánlja általános elismert, legjobb anyag-
 ból készült

KENYÉR, CZÍM- ÉS DÍSZBETŰIT,
KÖRZETEIT

és egyéb

DÍSZITMÉNYEIT.

★

A cég képviselője Budapesten

FRUND JÓZSEF

Király-uteza 112., II. em.

Államilag kedvezményezett

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR.

47.004. és 53.406.
 sz. osztrák-magyar
 szabadalmak.

Kurzweil János és Tsa

Kitüntette:
 Temesvár 1891.
 Philppopol 1892.
 Orsz. Ipar-Egyes.
 1892.

GYÁR:

IX. ker., Márton-uteza 19.
 Vendel-uteza 17.

Budapest

IRODA ÉS RAKTÁR:

V. kerület, Hold-uteza
 23. szám.

Készít legjobb minőségű

ujság-, mű-, illusztráció-, diszmű- és mindenféle színes festéket.

KOROMÉGETÉS.

KÉNCZÉK. BRONZOK.

Telefon 270.

Patent gelatin-hengeranyag.

Szedősorzó igazítható feszítővel, szabadalmazott
 saját találmány.

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI PAPIRGYAR

— RAKTÁRA —

Budapest, V. ker., Arany János-utca 8. sz.
(Alapított 1829. évben).Levél-, könyv-, nyomda-, boríték-,
író-, karton-, rajz-, csomagoló- és
göngypapírok.

Merített író-, okmány- és könyvpapírok.

Másoló-, selyem- és virág-selyempapírok.

Itatós-, szűrle- és mindennemű
merített nyomdapapírok.

Mindennemű lemezek stb. Papirzacskógyár.

Chemigrafiai műintézet.

FISCHER LIPÓT

BUDAPEST

IV., Kossuth Lajos-utca 8. szám.

Kliséket, árjegyzékek, könyvek,
hirdetések s nyomtatványok képes
kiállításárakifogástalan kivitelben, gyorsan és leg-
olcsóbb árakon készít.Vidéki megrendelések pontosan eszközöl-
tetnek.

Géplevélboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű**Papíráruk.**

GESCHÜTZT.

Myrtle
Mark

DEPOSÉ.

WEINWURM ANTAL

fényképész,

első magyarországi chemi-
graphiai műintézete.

Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján a legjutányosabban s pontosan sokszorosítatnak.

Külön berendezés háson kívül fényképészettel.

Rust J. H. és Társa

BETŰÖNTÖDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KER., GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármilyen nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták.

Kiültelve a császári sas használati jogával. — Mérsékelt árak. Kitiültelések: Bécs, Berlin, Páris, M. m. Frankfurt, Nürnberg stb.

Mörner J. és Társa

Gépgyára és Vasöntödéje Budapesten

KÉSZIT:

Egyszerű gyorsajtókat, 2 vagy 4 festék-
dörzsölő hengerrel.

Kétszint nyomó gépeket, 2 festékszerke-
zettel, 2 vagy 4 festékdörzsölő hengerrel.

»Hungaria« accidenz-gyorsajtókat.

Tégelynyomású gyorsajtókat.

Önműködő késkészörülő-gépeket.

Aranyozó-, dombornyomású- és kivágó-
sajtókat.

Csomagoló- és simítóajtókat.

Papírvágó- és papírfúró-gépeket.

Könyomdai gyorsajtókat.

Könyomdai kézisajtókat.

Tömöntödei berendezéseket.

Transzmisszió-telepeket.

Körforgású nyomógépeket

ujságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtogató készülékkel.

Használt gyorsajtók

alaposan kijavítva és átalakítva, jóállás mellett jutányos áráért eladóak.

Könyv- és könyvnyomdai
színes és fekete festékek gyára.

Huber Mihály

ALAPITTATOTT 1780-BAN.

München és New-York.

Kizárólagos képviselője Magyarország és
a keleti tartományok részére

Fuchs Dávid

Budapest

IV. kerület, Újvilág-utca 6. szám.

Eme dúsan felszerelt raktárból bármilyen
megrendelések pontosan eszközöltetnek.

Árjegyzékekkel és nyomásminélkül kívánatra
készséggel szolgálunk.

Könyv- és könyvnyomdai
festékek gyára.

WÜSTE F.

— BÉCS —

I., Kolowratring 9. szám.

GYÁRT: Fekete és színes, kö-
és könyvnyomdák részére,
valamint réznyomáshoz szük-
séges mindennemű és színű

festékeket,

hengeranyagot

és
firniszt.

Szükség esetén

Postapapírokban: fehér és színes, Bankpost,
ivré, negyed és nyolczad alakban, vona-
lozva és koczkázottan;

Író és fogalmazó papírok: irodai, posta és
minden alakban;

Okmány- és könyvpapírok;

Nyomtató papírok: famentes, középfinom és
közönséges, újságok, folyóiratok és könyvek,
zeneművek és könyvnyomdai munkák részére;

Illustrációk nyomtatására szolgáló papírok
amerikai módon előállítva: diszkrét, fény-
és színnyomatok, metszetek részére;

Színes papírok: borítékok, falragaszok,
újságmelléletek stb. számára;

Karton-papírok: fehér, színes és levelező-
lapkaton a legnagyobb választékban;

Rajzpapírok: tekercek és ívekben;

Itató- és szűrlepapírok;

Csomagoló és göngyölő papírok: minden
célra;

Fénylemezek (posztónyirólemezek) és min-
dennemű

Lemezekben kérem szíves megbízásaival hoz-
zám fordulni.

MOIRET F. ÖDÖN

Budapest, V. kerület, Gyapju-utca 6. szám.

Roeder Gusztáv és Tsai

cs. és kir. szab. Marschendorff papírgyár raktára
és képviselősege.

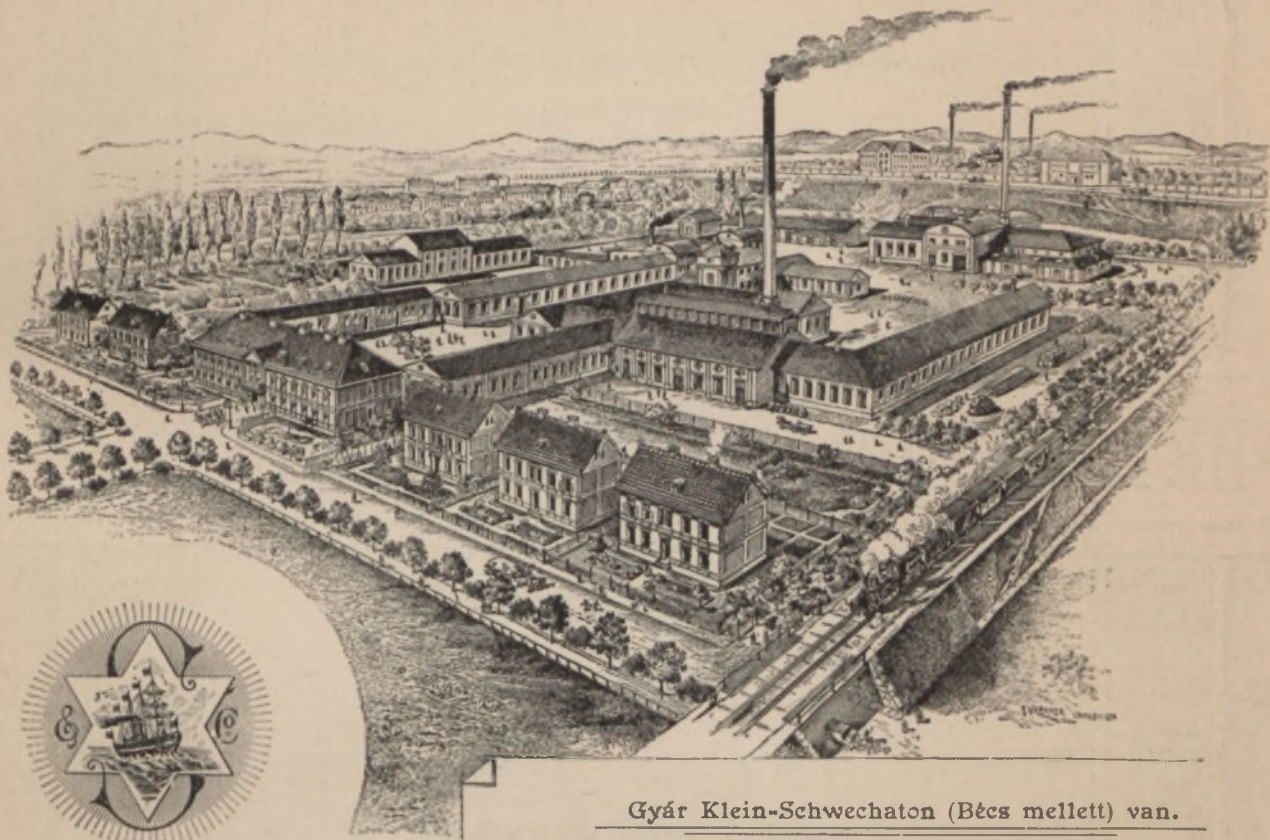
PAPIRNAGYKERESKEDÉS
ÉS GYÁRI PAPIRRAKTÁR

»Steyrermühl«

papírgyár és kladótársaság Aichberg-Steyrermühle
képviseletsege és raktára.

Könyv- és Könyomdai Festékgár

Koromégetés * Kenczefőzés * Hengeranyag

Gyár Klein-Schwechaton (Bécs mellett) van.

SCHIFF, SRPEK & COMP.

I., Lothringerstrasse 3. • KÖZPONT: BÉCS, • I., Lothringerstrasse 3.

A gyártmányok védjeggyel vannak ellátva. A védjegy a fenti kép alsó részén látható.

A cég budapesti
kizárólagos képviselője és raktára

KALMÁR LAJOS

BUDAPEST
VII. ker., Dohány-utca 10. szám.
TELEFON 59-63.

Figyelmeztetés.

A nyomdáknak a hengerek át- és ujjéöntése gyakran szükségessé válik, miért is bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosoknak legkitűnőbbnek elismert henger anyagainkat a következő árak mellett ajánlani:

- »Austriac extra kgrja 1 frt 60 kr.
- » prima » 1 » 30 »
- »Lc hengeranyag » 1 » 15 »

Fenti árak franco házhoz szállítva értetődnek. — Bátorkodunk a t. nyomdatulajdonosok becses figyelmét különösen »Lc hengeranyagunkra felhívni, mely úgy kitűnő minősége, mint olcsó ára által előszeretettel használhatók.

Mintákkal bármikor kívánatra díjmentesen szívesen szolgálunk.

Ólomzárnyártás

Bélyegzőmetszés

Tömöntőde, Galvanoplasztika, Rézléniagyártás

Telefon 450. sz.

Mechanikai

műhely

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI., Dessewffy-uteza 32.

VI., Dessewffy-uteza 32.

Egész nyomdai berendezések ♦ ♦ ♦

jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

Folyton dúsz raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

Könyv- és Czímбетűkben

további

Körzetek, Rézléniák és Kizárásokban,

A legkülönfélébb ékítmények és egyéb nyomdai felszerelésekben.

E lap szövege az öntőde betűivel nyomtatott.